

Z antického héraa k megalomanskému světovládcí – vývoj portrétu Alexandra Velikého

Bakalářská práce Elišky Skládalové se zabývá vývojem Alexandra Makedonského především v literární tradici od antiky po středověk, ve kterém podle vlastních slov vychází z Chartierova pojetí reprezentace. Opírá se přitom poněkud nesystematicky jak o sekundární zdroje, tak na některých místech přímo o analýzu četných pramenů vztahujících se ke zkoumanému období (Arriános, Plútarchos, biblické texty, staročeská Alexandreida atd.).

Skládalová si stanovila několik dost obšírně pojatých výzkumných otázek (viz s. 10):

- *Jak byl Alexandr Veliký reprezentován v určitém období?*
- *Je Alexandr reprezentován pokaždé stejně v rámci jedné kultury nebo náboženství? Měnila se jeho reprezentace v rámci jednoho prostředí? Nabírala např. spíše negativní nebo pozitivní nádech? Popřípadě kdy se tyto dva pohledy střídaly?*
- *Pokud se lišila jeho prezentace mezi jednotlivými kulturami nebo prostředími, dává nám to možnost komparace mezi nimi. V čem se prezentace Alexandra mezi těmito prostředími lišila?*
- *Jak se Alexandrova reprezentace mění v čase?*

Na tyto otázky se následně pokouší odpovědět v několika tematických celcích, které se týkají Alexandrova božství, situace nedlouho po Alexandrově smrti, ustavujících autorů pro konstrukci alexandrovského obrazu, obrazu Alexandra v římském kontextu, v různých náboženských tradicích a nakonec ve středověké epice.

K bakalářské práci mám tři základní připomínky:

První je k teoretické části práce, která je jen velmi letmo naznačena. Chartierovo pojetí reprezentace je odbyto dvěma krátkými pasážemi z knihy *Na okraji útesu (... nechává reprezentace vyvstat absenci, což předpokládá jasné rozlišení mezi tím, co reprezentuje, a tím, co je reprezentováno a reprezentace vystavením určité přítomnosti, veřejnou prezentací nějaké věci, nebo osoby, s. 9-10)*, aniž by bylo přesně jasné, jak způsobem se vztahuje k uvedeným metodologickým postupům. Autorka používá celkem zaměnitelně několik pojmů – vedle „reprezentace“ hovoří například o „figuře“, „vyobrazení“ a „obrazu“, aniž by si předem vymezila, co znamenají.

Druhou připomínku mám k jistému metodologickému zmatení, které se bohužel prolíná celou prací. Autorka staví svou analýzu Alexandrových obrazů na nejasně definované směsi pramenů a literatury, přičemž se odvolává na nedostupnost některých pramenů v českém nebo anglickém překladu (a dokonce tvrdí, že část pramenů se ztratila, a proto musí využívat literatury – jak by k těmto pramenům ale tedy měli přístup autoři oněch odborných statí, které cituje?). To ale rozhodně neplatí na celé řadě míst – například kniha *Židovské starožitnosti* od Flavie Josefa, jehož vykreslení Alexandra zprostředkovala Skládalová pouze za pomoci cizích odborných textů, dávno existuje v anglickém překladu. Nejde přitom o ojedinělou záležitost.

Autorka měla nejprve jasně vymezit a představit korpus pramenů, které má k dispozici, a následně jejich volbu obhájit, což se nestalo. Výsledkem je, že jako čtenáři nikdy přesně nevíme, co z

napsaného textu je výsledkem autorčiny vlastní práce s prameny a co jednoduše přejímá z literatury (nebo se případně pokouší interpretovat na základě pramenných úryvků obsažených v literatuře?). Bakalářská práce se pak na mnoha místech stává spíše výpisem jednotlivých autorů a děl, které se Alexandrovi věnovali, nežli vlastní pečlivou analýzou.

Třetí připomínku mám k historickému, politickému a náboženskému kontextu, s jehož důležitostí sice Skládalová opakovaně operuje, ale zároveň je mu ve zkoumaných obdobích věnováno jen málo prostoru. Jak můžeme pochopit důležitost postavy Alexandra ve středověké epice, když se nedozvídáme nic o formování středověkých rytířských ideálů? Nebo když se v helénském a římském období nedozvíme o starověké morálce a modelech „ideálního vládce“? Není divu, že se pak autorka v závěru práce uchyluje ke konstatování, že *v obecnější rovině nelze říci, že by vývoj „alexandrovské“ figury postupoval podle určitých pravidel. To, jak byl Alexandr reprezentován, se odvíjelo od kontextu doby a mentalit těch, kteří jej určitým způsobem ve svých dílech pojímali. Vycházeli přitom z těch rysů, které byly pro jejich období klíčové. Každý tak z „Alexandra“ vybral to, co vyhovovalo jeho povaze* (s. 56).

Pár drobných kritických poznámek na okraj:

- V práci je relativně hodně pravopisných chyb, překlepů a nepozorností (např. *Ardašír* se na s. 42 stává *Ardašínem*; *římská říše* na s. 55 apod.).
- Není mi jasné, proč je na s. 42 kniha *Book of the Deeds of Ardashir* uvedena v angličtině – jedná se přece o perský text a autorka necituje ani žádný anglický překlad.

Přes všechny výše zmíněné připomínky doporučuji práci k obhajobě. V případě jejího úspěšného průběhu navrhuji hodnocení „**velmi dobře**“.

V Praze dne 8.9.2020

František Kalenda